Filoptochia

Sfântul Grigore Teologul

Republicat dintr - o broșură a SFÂNTEI MĂNĂSTIRI PARACLIT .

„Vocea Părinților” OROPOS ATTICA 2004

PROLOG

Sfântul Grigorie nu este doar un mare părinte și învățător al Bisericii, ci și cel mai proeminent teolog al acesteia după apostolul și evanghelistul Ioan.

Născut între anii 326 și 329 în Arianza, lângă Nazianz, în Cappadocia, din părinți înstăriți, a dobândit o vastă educație clasică și teologică. Împreună cu colegul său de studiu și prietenul său, Sfântul Vasile cel Mare, Arhiepiscop de Cezareea Capadociei, și cu Sfântul Grigore, Episcop de Nyssa, face parte din „marii capadocieni”. A fost hirotonit preot de tatăl său, Grigore, tot episcop de Nazianz, și de Sfântul Vasile, Episcop de Sassi. Fiind însă de natură monahală, și-a dedicat cea mai mare parte a vieții izolării, liniștii și ascetismului.

În 379 a fost chemat la Constantinopol pentru a confrunta erezia arianismului. Având ca centru mica Biserică a Învierii, a catehizat, a predat și a ținut celebrele sale discursuri despre divinitatea Fiului, care i-au asigurat titlul de Teolog și au reaprins Ortodoxia, deși s-a confruntat cu opoziția violentă a arienilor. După ce a servit ca Arhiepiscop al Constantinopolului pentru o scurtă perioadă (noiembrie 380 - iunie 381), a abdicat și s-a retras în locul său natal, unde s-a dedicat scrierii și combaterii apolinarienilor eretici până la moartea sa în 390.

Ca scriitor, Sfântul Grigorie se caracterizează prin profunzime teologică, poezie intensă, abilitate retorică și cunoaștere profundă a graiului atic. Tradiția pe care se bazează este o funcție a școlii alexandrine și a teologiei Sfinților Ignațiu Teofrast, Irineu de Lyon și Atanasie cel Mare. El a teologizat în principal despre cele trei Persoane ale Sfintei Treimi, relația și modul lor de existență. Răspunsurile sale la problemele trinitare, pneumatologice și hristologice au formulat în modul cel mai autoritar credința și tradiția Bisericii.

Textele sale, cele care s-au păstrat, sunt împărțite în scrisori (246), epopei teologice și istorice (cel puțin 396) și discursuri (43). Discursurile constituie cele mai înalte creații ale sale, atât din punct de vedere teologic, cât și literar, și sunt împărțite în dogmatice, apologetice, celebratorii, elogio-epitafiale și moral-sociale. Unul dintre acestea din urmă este discursul „Despre Philoptochias", a cărui antologie urmează într-o traducere liberă în greaca modernă.

În acest discurs, rostit probabil la Cezareea în jurul anului 370, autorul sacru, cu o forță retorică inegalabilă, figuri expresive diverse, nuanțe lingvistice subtile și imagini vii, reușește să captiveze cititorul, să inspire compasiune și caritate și să-l convingă de necesitatea solidarității sociale.

Este dificil, spune el, să alegi cea mai înaltă virtute, așa cum este dificil să alegi cea mai frumoasă floare dintr-o pajiște înflorită. Totuși, dacă, potrivit apostolului Pavel, dragostea este coroana virtuților, cea mai bună parte a ei este dragostea față de săraci. Credincioșii, ca administratori ai bunurilor acordate lor de Dumnezeu, trebuie să arate simpatie față de cei aflați în nevoie și să-i ajute.

Discursul se încheie cu un paragraf inegalabil în putere și frumusețe, aproape poetic, pe care nicio traducere nu-l poate reda satisfăcător: „Să-L vizităm pe Hristos, să-L vindecăm pe Hristos, să-L hrănim pe Hristos, să-L îmbrăcăm pe Hristos, să-L adunăm pe Hristos, să-L cinstim pe Hristos; nu numai cu masă, ca unii; nici cu mir, ca Maria; nici numai cu îngropare, ca Iosif din Arimateea; nici cu cele de îngropare, ca Nicodim, Hristosul cel pe jumătate iubitor; nici cu aur, tămâie și mir, ca magii înaintea magilor; ci pentru că Domnul a toate voiește milă și nu jertfă și are milă de oi de miriadă, să-I oferim aceasta prin cei care se roagă și se plâng astăzi." abandonați, pentru ca, atunci când vom fi eliberați, să ne primească în corturile veșnice....» . - SFÂNTA MĂNĂSTIRE A PARACLITUSULUI.

Nu este deloc ușor să găsești cea mai înaltă dintre toate virtuțile și să-i dai întâietate și premiu, așa cum nu este ușor să găsești într-o pajiște înflorită și plină de mosc cea mai frumoasă și parfumată floare, deoarece când una, când alta îi atrage atenția și îl provoacă să o culeagă primul.

Așadar, cred că virtuțile bune sunt credința, nădejdea și iubirea. Iar un martor al credinței este Avraam, care a fost îndreptățit prin credința

sa ; martori ai nădejdii sunt Enos, care și-a susținut mai întâi nădejdea în invocarea Domnului, și toți cei drepți, care suferă în nădejdea mântuirii ; martori ai iubirii, în sfârșit, sunt apostolul Pavel, care a mers până acolo încât și-a dorit propria distrugere de dragul fraților săi israeliți, și Dumnezeu însuși, care este numit iubire (1 Ioan 4:8).

Ospitalitatea este bună. Iar martori în acest sens sunt Lot, un sodomit ca locuință, dar nu ca conduită, printre cei drepți, și Rahav, o prostituată trupească, dar nu ca intenție, printre cei păcătoși, care a fost lăudată și mântuită pentru ospitalitate (Iosua 2:1-21).

Îndelunga răbdare este bună. Și Însuși Hristos este martor al acestui lucru, care n-a vrut să folosească legiunile îngerilor Săi împotriva chinuitorilor Săi și nu numai că l-a mustrat pe Petru când acesta și-a scos sabia, dar i-a și pus la loc urechea pe care o tăiase. Același lucru a făcut mai târziu și Ștefan, ucenicul lui Hristos, care s-a rugat pentru cei care îl ucideau cu pietre.

Blândețea este bună. Iar martori în acest sens sunt Moise și David, care mai presus de toți au fost mărturisiți de Scriptură ca fiind blânzi, precum și Învățătorul lor, Dumnezeul-omul Isus, care nici nu s-a certat, nici nu a strigat, nici nu a strigat în piețe și nici nu s-a împotrivit celor ce L-au arestat.

Rugăciunea și privegherea sunt bune. Și Domnul este martor al acestui lucru, care înainte de patima Sa era treaz și se ruga.

Castitatea și virginitatea sunt bune. Iar martori în acest sens sunt atât Pavel, care le-a instituit, răsplătind pe bună dreptate atât căsătoria, cât și celibatul, cât și Iisus însuși, care s-a născut dintr-o Fecioară, pentru a onora nașterea, dar a prefera virginitatea.

Smerenia este bună. Și există mulți martori ai acesteia, mai ales Mântuitorul și Domnul tuturor, care S-a smerit pe Sine, nu numai luând chip de rob, dându-Și fața rușinii și scuipării și socotindu-se printre cei fărădelegi. El, care curăță lumea de păcat, ci și spălând picioarele ucenicilor Săi ca un rob.

Lipsa de proprietăți și disprețul față de bani sunt bune. Iar martori în acest sens sunt atât Zacheu, care, de îndată ce Hristos a intrat în casa lui, i-a împărțit aproape toate bunurile, cât și Domnul Însuși, care,

vorbind cu acel tânăr bogat, a limitat desăvârșirea chiar la acest lucru (Matei 19:21).

Pe scurt, teoria este bună, practica este și ea bună; teoria pentru că ne înalță de la lucrurile pământești, ne conduce la sfânta sfintelor și restaurează mintea la starea ei naturală originală, iar practica pentru că Îl primește pe Hristos, Îi slujește și dovedește dragostea prin fapte.

Fiecare virtute este și o cale care duce la mântuire, la unul dintre locurile veșnice și binecuvântate. Căci, precum sunt multe căi ale vieții, tot așa sunt și multe locuri lângă Dumnezeu, care sunt împărțite și împărțite după valoarea fiecăruia. Și să practice unul o virtute, altul alta, altul multe împreună și altul pe toate, dacă desigur că acest lucru este posibil. Este suficient ca cineva să înainteze și să caute cele mai înalte, urmând pas cu pas pe Cel care îl conduce bine și îl îndrumă și îl pune, prin calea și poarta cea strâmtă, în fericirea cerească nemărginită.

Și dacă Pavel, care și el Îl urmează pe Hristos, consideră dragostea ca fiind prima și cea mai mare poruncă, ca rezumat al legii și al profeților, eu consider că cea mai bună parte a ei este dragostea față de săraci și, mai general, mila și compasiunea față de semenii noștri. Căci nimic nu-L place atât de mult pe Dumnezeu și nimic nu-I este atât de drag ca mila. Aceasta, împreună cu adevărul, merge înaintea Lui și trebuie să-I fie oferită înaintea Judecății. Dar în nimic altceva nu este dată mila ca răsplată de către Cel care judecă cu dreptate și cântărește mila cu exactitate, ca în caritate.

De aceea, față de toți săracii și față de cei care suferă din orice motiv, trebuie să arătăm milă, conform poruncii: „Bucurați-vă cu cei ce se bucură și întristați cu cei ce întristează” (Romani 12:15). Și trebuie să oferim oamenilor, fiind și noi ființe umane, manifestarea bunătății noastre, atunci când au nevoie de ea, loviți de vreo nenorocire, de exemplu văduvie sau orfani sau viață străină sau șefi aspri sau dregători nedrepți sau vameși nemiloși sau tâlhari ucigași sau hoți lacomi sau confiscare de averi sau naufragiu. Toată lumea este vrednică de milă. Toată lumea vede mâinile noastre, așa cum noi vedem mâinile lui Dumnezeu.

Ce vom face, așadar, noi, cei care am fost onorați cu marele nume de „creștini” și constituim poporul ales și special, care trebuie să se dedice faptelor bune și mântuitoare? Ce vom face noi, ucenicii blândului

și filantropului Isus, care a purtat păcatele noastre, s-a smerit, luând firea noastră umană și s-a făcut sărac, pentru ca noi să ne îmbogățim în dumnezeire? Ce vom face, având înaintea noastră un exemplu atât de mare de milă și compasiune? Să-i trecem cu vederea pe semenii noștri? Să-i disprețuim? Să-i abandonăm? Departe de aceasta, frații mei. Aceste lucruri nu ni se potrivesc nouă, care suntem hrăniți de Hristos, bunul păstor, care aduce înapoi oaia pierdută și caută să găsească pe cea pierdută și sprijină pe cea bolnavă. Dar nici ele nu se potrivesc firii noastre umane, care impune compasiune, întrucât a învățat evlavia și caritatea din propria-i slăbiciune.

De ce, totuși, nu ne ajutăm semenii, cât timp mai este timp? De ce trăim noi în plăceri, în timp ce frații noștri sunt în mizerie? Fie ca eu să nu devin niciodată bogat, dacă ei sunt lipsiți! Fie ca eu să nu fiu niciodată sănătos, dacă nu le aplic balsam pe răni! Fie ca eu să nu fiu niciodată sătul, să nu fiu niciodată îmbrăcat, să nu fiu niciodată liniștit într-o casă, dacă nu le dau pâine și haine, cât pot, și dacă nu-i odihnesc în casa mea.

Să-I încredințăm totul lui Hristos, ca să-I putem urma cu adevărat, luând crucea Lui, ca să ne putem înălța ușor și confortabil în lumea cerească, fără ca nimic să ne tragă în jos și să-L putem câștiga pe Hristos în locul tuturor acestora, fiind înălțați prin smerirea noastră și îmbogățiți prin sărăcia noastră. Sau, cel puțin, să împărtășim cu Hristos bunurile noastre, pentru ca ele să fie oarecum sfințite prin dreapta lor stăpânire și prin oferirea părții lor săracilor.

Nu ne vom reveni, chiar dacă încet? Nu ne vom depăși insensibilitatea, ca să nu mai vorbim de zgârcenie? Nu vom gândi ca niște oameni? Nu vom înlocui mental calamitățile străine cu cele proprii, posibile?

Căci, într-adevăr, nimic omenesc nu este sigur, nimic nu este stabil, nimic nu este independent de alți factori, nimic nu se bazează pe condiții imuabile. Viața noastră se învârte în cerc, un cerc care aduce multe schimbări, adesea într-o zi, uneori într-o oră. Este mai sigur să ai încredere în vânt, care se mișcă neîncetat, este mai sigur să ai încredere în undiță, care lasă pe ape o corabie maritimă, este mai sigur să ai încredere în visele iluzorii ale unei nopți, a căror bucurie durează atât de puțin, este mai sigur să ai încredere în ceea ce desenează copiii în nisip, când se joacă, decât în fericirea umană.

Sunt, așadar, înțelepți cei care, neavând încredere în prezent, au grijă să se asigure pentru viitor. Întrucât prosperitatea umană este nestatornică și schimbătoare, ei iubesc binele, care nu piere, pentru a dobândi cel puțin una din trei: fie să nu facă rău, pentru că bunătatea lor stârnește simpatia lui Dumnezeu, care adesea folosește celor pioși din cer pentru faptele lor bune pământești; fie să aibă curaj înaintea lui Dumnezeu, pentru că au suferit răul nu pentru vreun rău, ci pentru un alt scop; fie, în sfârșit, fiind filantropi, să ceară de la Dumnezeu ca fiind cuvenită caritatea pe care au arătat-o mai întâi săracilor, acționând cu înțelepciune.

„Înțeleptul să nu se laude cu înțelepciunea lui, zice Domnul, nici cel puternic cu tăria lui, nici bogatul cu bogăția lui" (Ieremia 9:23), chiar dacă au atins cel mai înalt punct al înțelepciunii, puterii sau bogăției. Dar voi adăuga următoarele: Cel nobil să nu se laude cu slava lui, nici cel puternic cu sănătatea lui, nici cel frumos cu frumusețea lui, nici tânărul cu tinerețea lui, nici, pe scurt, cu oricare alt lucru cu care se laudă în lumea aceasta și care aduce mândrie. Ci cel ce se laudă să se laude numai cu aceasta, că Îl cunoaște și Îl caută pe Dumnezeu, suferă împreună cu cei ce suferă și își pune nădejdea în binele viitor. Căci bunurile prezente sunt fluide și trecătoare. Ele se mișcă și trec neîncetat de la unul la altul, ca mingea la fotbal. Și nu este nimic mai sigur pentru omul care le posedă decât că le va pierde în timp sau din invidie. Dimpotrivă, bunurile viitoare sunt stabile și permanente. Nu se pierd niciodată, nu trec niciodată de la unul la altul, nu dezamăgesc niciodată speranțele celor care se încred în ele.

„Cine este înțelept, ca să înțeleagă aceste lucruri?" (Osea 14:10). Cine va nesocoti efemerul și va acorda atenție permanentului? Cine va considera că prezentul va trece? Cine va considera că ceea ce se așteaptă va rămâne? Cine va deosebi realul de aparent, urmând pe primul și disprețuind pe cel de-al doilea? Cine va deosebi reședința pământească de cetatea cerească, colonia de locuință, întunericul de lumină, noroiul adâncului de pământurile sfinte, carnea de duh, Dumnezeu de diavolul conducător al lumii, umbra morții de viața veșnică? Cine va răscumpăra viitorul cu prezentul, nepieritorul cu bogățiile pieritoare, nevăzutul cu vizibilul?

Fericit, așadar, cel ce deosebește aceste lucruri, desparte cu sabia Cuvântului cele mai bune de cele mai rele, se înalță cu inima sa, precum spune undeva sfântul David (Ps. 83, 6), fuge cu toată puterea sa departe

de această vale a suferinței, caută bunurile care sunt în ceruri, se răstignește pentru lume împreună cu Hristos, învie împreună cu Hristos, se suie la corturile cerești împreună cu Hristos și devine moștenitor al vieții adevărate, care nu se mai schimbă niciodată.

Să urmăm Cuvântul, să căutăm desfătarea cerească, să ne eliberăm de posesiunile pământești. Să păstrăm doar ce este bun din lucrurile pământești, să ne mântuim sufletele prin milostenie, să dăm din posesiunile noastre săracilor, ca să ne îmbogățim în bunuri veșnice. Dă ceva sufletului, nu numai trupului. Dă ceva lui Dumnezeu, nu numai lumii. Ia ceva din pântece și dă-l duhului. Ia ceva din focul care arde lucrurile pământești și scoate-l din flacără. Ia ceva de la tiran și încredințează-l Domnului. Dă puțin Celui care ți-a dat mai mult. Dă totul Celui care ți-a dat totul. Nu-L vei întrece niciodată pe Dumnezeu în generozitate, chiar dacă dai tot ce ai, chiar dacă adaugi la asta pe tine însuți. Pentru că și jertfa ta lui Dumnezeu este echivalentă cu dobândirea. Oricât ai da, ceea ce rămâne este mai mult. Și nu vei da nimic al tău, pentru că ai primit totul de la Dumnezeu.

Să nu fim, dragii mei prieteni și frați, niște administratori răi ai bunurilor care ne sunt date. Să nu ne trudim să strângem și să economisim, în timp ce alții suferă de foame. Să imităm legea supremă și supremă a lui Dumnezeu, care trimite ploaie peste cei drepți și nedrepți și face soarele să răsară peste toți. El a făcut pământul larg pentru toate animalele terestre, a creat izvoare, râuri, păduri, aer pentru viețuitoarele înaripate și ape pentru viețuitoarele acvatice și a dat tuturor ființelor din belșug elementele necesare vieții lor, fără a le limita prin vreo autoritate, fără a le determina prin vreo lege scrisă, fără a fi împiedicat de granițe. Și a livrat aceste elemente comune și din belșug, fără distincție sau tăiere, cinstind asemănarea firii cu egalitatea darului și arătând bogăția bunătății Sale.

Însă oamenii, după ce au scos din pământ aur, argint și pietre prețioase, după ce și-au făcut haine moi și inutile și după ce au dobândit alte lucruri de acest gen, care sunt cauzele războaielor, revoluțiilor și regimurilor tiranice, au fost copleșiți de o aroganță nejustificată. Astfel, nu arată milă față de semenii lor nefericiți și nu vor să le dea altora cele necesare nici măcar cu surplusul lor. Ce cruzime! Ce cruzime! Nu cred, dacă nu altceva, că sărăcia și bogăția, libertatea și sclavia și altele asemenea au apărut în rasa umană după căderea primelor ființe create, ca boli care se manifestă împreună cu răul și sunt propriile sale invenții.

Inițial, însă, lucrurile nu au stat așa, spune Biblia (Matei 19:8), ci Cel care l-a creat pe om de la început l-a lăsat liber, încăpățânat – ținut în frâu doar de legea poruncii – și bogat în raiul plăcerii. Această libertate și această bogăție Dumnezeu a vrut să o acorde – și a acordat – prin primul om, restului rasei umane. Libertatea și bogăția erau doar respectarea poruncii. Adevărata sărăcie și sclavia erau încălcarea ei.

După fărădelegi, așadar, au apărut invidia și cearta și tirania vicleană a diavolului, care conduce întotdeauna cu lăcomia plăcerii și îi incită pe cei mai îndrăzneți împotriva celor mai slabi. După fărădelegi, neamul omenesc a fost împărțit în diverse rase cu diverse nume, iar lăcomia a fragmentat noblețea firii, luând legea ca asistent al său.

Dar tu, privește la unitatea și egalitatea originară, nu la dezbinarea finală; nu la legea care a prevalat, ci la legea Creatorului. Ajută natura pe cât poți, onorează libertatea de odinioară, arată respect pentru tine însuți, ascunde necinstea rasei tale, fii prezent în boală, ajută în nevoie.

Cei sănătoși i-au mângâiat pe bolnavi, bogații pe săraci, cei în picioare pe cei căzuți, cei veseli pe cei triști, cei fericiți pe cei nefericiți.

Dăruiește-I lui Dumnezeu ceva ca dar de mulțumire, pentru că ești unul dintre cei care pot beneficia și nu dintre cei care au nevoie să beneficieze, pentru că nu aștepți ajutor din mâinile altora, ci pentru că alții așteaptă ajutor din propriile tale mâini.

S-a îmbogățit nu numai în bogăție, ci și în evlavie, nu numai în aur, ci și în virtute, sau mai bine zis numai în virtute.

Devino mai cinstit decât aproapele tău arătând mai multă bunătate. Devino un zeu pentru cei nefericiți imitând mila lui Dumnezeu.

Dăruiește ceva, chiar și puțin, celui aflat în nevoie. Căci nici măcar cel mai mic lucru nu este neînsemnat pentru omul căruia îi lipsesc toate, nici pentru Dumnezeu, cu condiția să fie proporțional cu capacitățile tale. În loc de o ofrandă mare, dăruiește-ți bunăvoința. Și dacă nu ai nimic, varsă lacrimi. Compasiunea din toată inima este un medicament excelent pentru cel nefericit. Adevărata compasiune ameliorează o mare parte din nenorocire.

Omul nu este de mai puțină valoare, fratele meu, decât un animal, pe care, dacă se rătăcește sau cade în șanț, legea îți poruncește să-l ridici și să-l aduni (Deuteronom 22:1-4). Câtă milă, așadar, ar trebui să arătăm față de semenii noștri, când chiar și cu animalele fără cai suntem datori să fim miloși?

„ Cine este bun la săraci împrumută lui Dumnezeu ”, spune Biblia (Prov. 19:17). Cine n-ar accepta un astfel de datornic, care, pe lângă împrumut, va plăti și dobândă la vremea aceea? Și în altă parte se spune: „Prin milostenie și dreptate sunt ispășite păcatele” (Prov. 15:27a).

Să ne curățim, așadar, prin milostenie, să ne spălăm murdăria și petele cu iarba cea bună, să ne albim, unii ca lâna și alții ca zăpada, fiecare după mila lui. „Fericiți”, spune el, „sunt cei milostivi, căci lor li se va arăta milă” (Matei 5:7). Mila este subliniată în Fericiri. Și în alte locuri: „Fericitul celui ce are milă de sărac și de nevoiaș” (Ps. 40:2). Și: „Omul bun este cel ce are milă de alții și îi împrumută” (Ps. 111:5). Și: „Cel drept întotdeauna se îndură și împrumută” (Ps. 36:26). Să prindem fericirea, să o înțelegem, să răspundem chemării ei, să devenim oameni buni. Nici noaptea să nu vă întrerupă milostenia. „Nu ziceți: «Duceți-vă acum și întoarceți-vă mâine, că vă voi ajuta»” (Prov. 3:28), pentru că s-ar putea întâmpla între azi și mâine ceva care va anula binefacerea. Caritatea este singurul lucru care nu poate fi amânat. „Împarte pâinea ta cu cei fără adăpost” (Isaia 58:7). Și fă aceste lucruri cu bunăvoință. „Cine arată milă”, spune apostolul, „să o facă cu veselie și cu bunăvoință” (Romani 12:8). Cu bunăvoință, binele tău este socotit dublu. Milotenia făcută cu necaz sau constrângere este ingrată și lipsită de gust. Ar trebui să sărbătorim, nu să ne tânguim, când facem fapte bune.

Crezi că caritatea nu este necesară, ci opțională? Crezi că nu este o lege, ci un sfat și o îndemnare? Mi-ar plăcea foarte mult să fie așa. Și așa credeam. Dar mi-e teamă de ceea ce spune Biblia despre cei pe care, în ziua Judecății, Judecătorul cel Drept îi pune la stânga Sa, ca pe niște capre, și îi condamnă (Matei 25:31-46). Ei nu sunt condamnați pentru că au furat sau au jefuit sau au comis adulter sau au făcut altceva ce Dumnezeu oprește, ci pentru că nu au arătat grijă de Hristos prin oamenii nefericiți .

Cât timp este, așadar, să-L vizităm pe Hristos, să-L îngrijim, să-L hrănim, să-L îmbrăcăm, să-L adunăm, să-L cinstim. Nu numai cu o masă, ca unii, nu doar cu mir, ca Maria, nu doar cu un mormânt, ca Iosif din

Arimateea, nu doar cu îngropare, ca Nicodim cel iubitor de Hristos, nu doar cu aur, tămâie și mir, ca magii dinainte. Ci pentru că Domnul tuturor voiește milă și nu jertfă, și pentru că mila este mai bună decât jertfa unei miriade de miei bine hrăniți, să I-o oferim prin cei aflați în nevoie, prin cei care se află astăzi într-o situație grea, pentru ca ei să ne primească în împărăția cerească, atunci când vom părăsi această lume și vom merge la Domnul nostru, Hristos, Căruia I se cuvine slava în veci.

Amin.